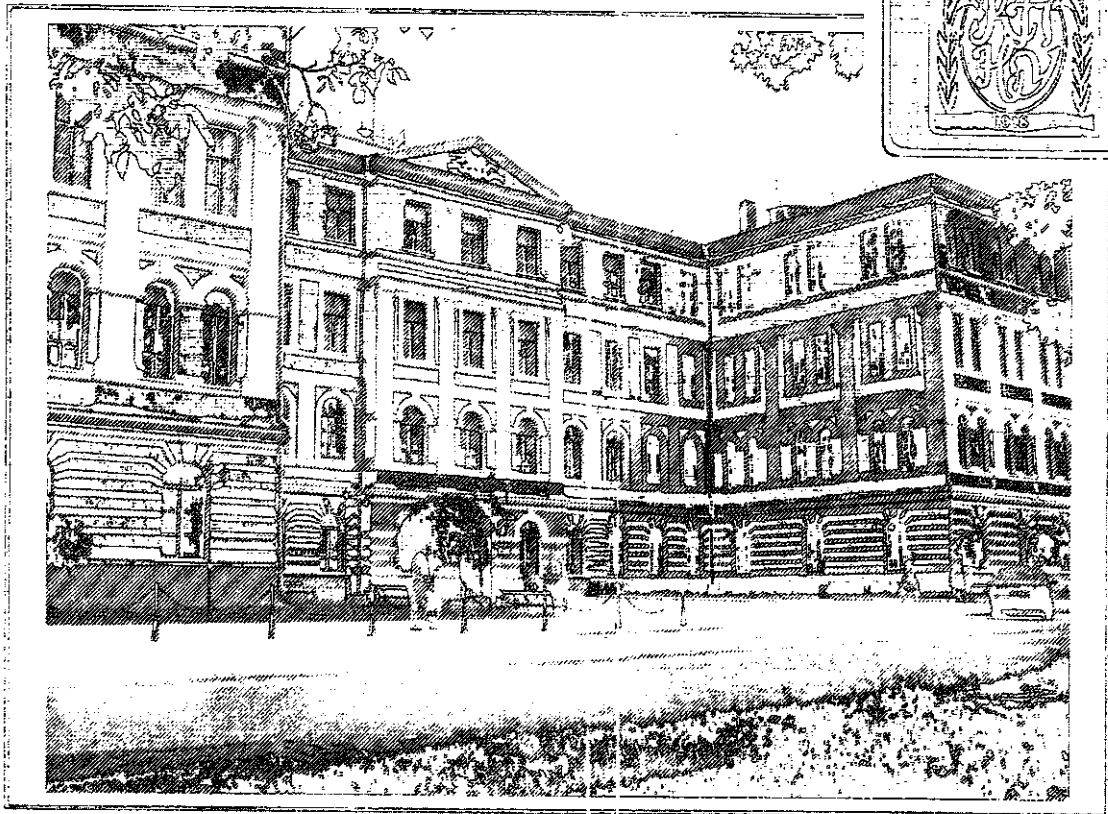
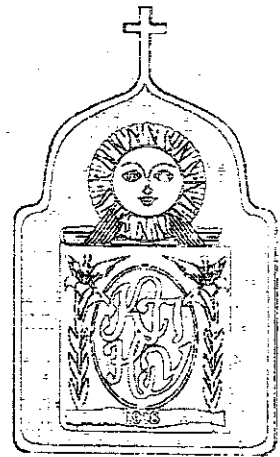

НАУКОВІ ПРАЦІ

КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

ФІЛОЛОГІЧНІ
НАУКИ

Випуск 28

Репозитарій

**КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ВИПУСК 28

Кам'янець-Подільський
"Аксиома"
2011

УДК 80: 001(045)

ББК 80

Н 34

Відповідальний редактор: Л. М. Марчук

Редакційна колегія: С.Д. Абрамович, доктор філологічних наук, професор; М.С. Васьків, доктор філологічних наук, професор; Л.О. Іванова, кандидат філологічних наук, доцент; О.В. Кеба, доктор філологічних наук, професор; М.Г. Кудрявцев, доктор філологічних наук, професор (науковий редактор); Ю.О. Маркітантов, кандидат філологічних наук, доцент (заступник відповідального редактора); А.А. Марчишина, кандидат філологічних наук, доцент; Л.М. Марчук, доктор філологічних наук, професор (відповідальний редактор); Г.Й. Насмінчук, кандидат філологічних наук, професор; А.С. Попович, кандидат філологічних наук, професор (науковий редактор); О.І. Почапська-Красуцька, кандидат наук із соціальних комунікацій (відповідальний секретар); П.І. Свідер, доктор філологічних наук, професор; О.С. Силаев, доктор філологічних наук, професор; Н.М. Сологуб, доктор філологічних наук, професор; О.О. Тараненко, доктор філологічних наук, професор; П.Л. Шулик, кандидат філологічних наук, професор.

Друкується за ухвалою вченої ради

*Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(протокол №9 від 28.09.2011 р.)*

**Н 34 Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка:
Філологічні науки. Випуск 28. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. - 540 с.**

УДК 80: 001(045)

ББК 80

Тексти статей подаються в авторській редакції

Рік заснування - 1993. До 1999 р. - Збірник наукових праць
Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту. Серія філологічна

Президією ВАК України (Постанова №2-05/9 від 14 листопада 2001 року) збірник перереєстровано як
наукове фахове видання з філологічних наук

Свідоцтво про державну реєстрацію засобу масової інформації
серія КВ № 14660-3631ПР від 01. 12.2008 р.

© Автори статей, 2011

© "Аксіома", видання, 2011

НАЦІОНАЛЬНО-МОВНЕ ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО МЕДИКА

У статті йдеться про те, що нині актуальним завданням для держави є формування потужної еліти нації, патріотичної, творчо активної, яка виявлятиме свою громадську позицію. Тому ВНЗ, зокрема й медичні, мають готувати не просто спеціалістів, а фахівців патріотів. Особливо важливу роль, з цього погляду, відіграють предмети українознавчого циклу, насамперед мова, що становлять серцевину національно-патріотичного виховання. Проте цей процес повинен зачіпати всі дисципліни, які викладаються у вишах.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, національна свідомість і само свідомість, громадська активність, еліта нації, мова.

На сучасному етапі розбудови незалежної, демократичної, правової Української держави нагальною справою української спільноти виступає проблема виховання нового покоління. Перегляд і переосмислення світоглядних орієнтацій, значні втрати духовних цінностей у суспільстві вимагають удосконалення шляхів і методів формування у студентської молоді якісно нового мислення та високого рівня національної самосвідомості.

У світлі цих тверджень актуальним завданням для вітчизняної системи вищої освіти є формування потужної еліти нації, патріотичної, високоморальної, творчо активної, яка виявлятиме свою громадську позицію, прагнучим до самореалізації, тобто підготовка не просто фахівців, а насамперед національно свідомих громадян.

Оскільки зденаціоналізована особистість, як відомо, ніколи не зможе стати повноцінним громадянином держави, то надійною основою культурно-історичного розвитку нації, а відповідно й кожного, хто її представляє, є національно-патріотичне виховання. У зв'язку з цим його роль у ВНЗ як важливого чинника у процесі формування висококваліфікованого й високоморального фахівця, гармонійної, цілісної, національно свідомої, патріотично спрямованої, громадсько-активної особистості стала предметом широкого обговорення. На думку дослідників, яку ми цілком поділяємо, поверненню до джерел, відродженню духовності, виробленню ідеалів і цінностей сприятиме наповнення навчально-виховного процесу національним змістом [2, 3, 4, 6, 7, 9].

Зазначимо, що формування спеціаліста-патріота - це не просто передача знань, практичних умінь і навичок, а відповідальна й важка справа. Це передусім виховання розуму, формування світогляду, переконань, моральних цінностей і принципів, естетичних смаків і вподобань, тобто, як писав В.О. Сухомлинський, - "це копітке різьблення й ліплення найтонших рис духовного обличчя людини" [2]. Наукою ж доведено, що навчання й виховання - процес нероздільний та глибоко національний за суттю, змістом і характером. "Як немає людини взагалі (абстрактної, безликої, без конкретної національної належності), а є людина українець, росіянин, німець, іспанець..., так немає виховання взагалі, а є українське, російське, німецьке, іспанське... виховання" [4, 31]. "Кожен повинен пізнати свій народ і в народі пізнати себе", - наголошував народний філософ-педагог Г. Сковорода. "Якщо ти українець - будь ним, - пише він, - якщо ти поляк, то будь поляком... Все добре на своєму місці й у своїй мірі" [4, 31]. З цими твердженнями видатних українських педагогів не можна не погодитися.

Відповідно до вищесказаного, національно-патріотичне виховання у ВНЗ, зокрема й медичних, передбачає формування і розвиток такої особистості, якій буде притаманна готовність до виконання, окрім професійного, громадянського та конституційного обов'язків із захисту національно-державних інтересів, незалежності та цілісності України, утвердження її суверенітету тощо.

Формування такої особистості вимагає, як уже згадувалося, наповнення всіх ланок навчально-виховного процесу змістом, який би виробляв ідеали й цінності, прищеплював любов до всього рідного, а також забезпечував можливості для постійного духовного самовдосконалення. Маємо на увазі об'єктивне відображення історії України, з'ясування ролі української мови в державотворчих процесах, цікаве подання культурних здобутків українського народу, вивчення державної символіки, репрезентація національних наукових надбань і т. ін. Глибоке пізнання історичного минулого рідного народу, оволодіння його національними, духовними цінностями, вищими здобутками в різних галузях - важливі компоненти національно-патріотичного виховання студентської молоді, без яких неможливе збереження історичної пам'яті, розвиток духовності.

Особливо важливу роль у цьому контексті відіграють предмети українознавчого циклу, що формують знання про українське суспільство, його історію, культуру, мову, менталітет, зокрема такі: "Історія України", "Історія української культури", "Українська мова за професійним спрямуванням", а також суспільно-гуманітарні дисципліни, як-от: "Філософія", "Основи права", "Релігієзнавство", "Основи психології", "Основи педагогіки", "Психологія спілкування", "Основи економічної теорії", "Історія медицини" тощо.

Перед викладачами цих предметів стоїть непросте завдання: не лише надати студентам певного обсягу знань, а й прилучити їх до здобутків національної та світової культури, сформувані у них національний світогляд та відповідні моральні принципи, підготувати майбутнього національно свідомого лікаря, котрий зможе в майбутньому розвивати медицину й водночас буде справжнім патріотом своєї держави.

Зазначимо, що серцевину національно-патріотичного виховання становить мовна підготовка, адже "хто не знає мови народу, на землі якого живе, або не розмовляє нею, той або гість, або наймит, або окупант" [9].

Той, хто прагне досягти успіху в житті, стати хорошим спеціалістом, неодмінно має використати для цього можливості мови. На ґрунті мови й конкретно-чуттєвого досвіду людина зростає як особистість. Більше того, кожна освічена людина, котра претендує на статус культурної особистості, повинна, з одного боку, усвідомлювати себе в ролі представника світової цивілізації і носія загальнолюдських морально-етичних і духовних цінностей, а з другого - громадянина певної держави і носія відповідної національної культури й мови як її станового хребта.

Між засвоєнням рідної мови і формуванням патріотичності та цінностей особистості існує прямий зв'язок. Так, всесвітньо відомий лінгвіст і мовознавець Олександр Потебня стверджував: "Мова - це не лише дана система засобів пізнання, так само як і пізнання не відокремлене від інших сторін людського життя. Те, що пізнаємо, впливає на нас естетично і морально. Мова - це рівночасно шлях витворювання естетичних і моральних ідеалів", джерело народження патріотичних почуттів [8].

Мабуть, виходячи з цих міркувань, Академією педагогічних наук України спільно з Міністерством освіти і науки України розроблено стратегію мовної освіти, яка ввійшла окремим підрозділом у Національну доктрину розвитку освіти. Основною її метою є виховання поваги до української (державної) мови, а відповідно й до Української держави, а також сприяння формуванню гуманістичного світогляду, морально-етичних переконань, патріотизму, естетичних смаків тощо [1].

Вищесказане успішно реалізується у процесі викладання "Української мови за професійним спрямуванням" у БДМУ. Зокрема, акцент робиться на тому, що в Українській державі знання української мови є необхідним елементом кар'єри, соціально престижним. При цьому вся увага зосереджується на оволодінні відповідно до фаху терміносистемами сучасної української мови, професійною фразеологією, науково-виробничими жанрами й текстами, на шліфуванні культури спілкування, культивуванні доброго мовного смаку, труднощах у використанні фахових стереотипів мовлення. Інакше кажучи, на прикладному характері професійного мовлення, на тому, що мова - це несуккупність правил, а насамперед система знань, культура співжиття в суспільстві, засіб самоформування й самовираження особистості.

Особливої ваги з цього погляду набуває також стратегія мовної підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів, оскільки побудова демократичної держави неможлива без національно свідомої, патріотично спрямованої молоді, вихованням і навчанням якої вони й будуть займатися.

Для викладачів і науковців мова слугує досконалим інструментом не лише формування власної думки, а й знаряддям впливу на інших людей, насамперед студентів. Тому кожен педагог і науковець, дбаючи про фахове зростання, кар'єру, повинен досконалим володіти державною мовою, культурою ведення полеміки, дискусій, вміти грамотно й точно висловлювати свої думки, знати мову свого фаху. Висока мовленнєва культура - їх обов'язок. Ось чому вивчення української мови (за професійним спрямуванням) повинно стати одним із компонентів професійної підготовки як на рівні додипломної, так і на рівні післядипломної освіти.

Про це йдеться, зокрема, у листі Міністерства освіти й науки України від 28.07.09 (№ 1/12-3037) та новому "Положенні про підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів". На виконання рекомендацій, викладених у зазначених документах, у багатьох ВНЗ України читаються курси для підвищення рівня мовленнєвої культури аспірантів (ад'юнктів). Мета таких курсів - сформувати національно-свідомого, патріотично налаштованого громадянина-викладача, науковця з високим рівнем володіння фаховою мовою. А основне їх завдання - навчити слухачів утілювати будь-яку наукову, соціально важливу інформацію у відповідну мовну форму.

Таким чином, висока мовленнєва культура - одна з найперших вимог сьогодення до сучасного спеціаліста, насамперед педагога чи науковця, який власним прикладом впливатиме на мовленнєву культуру студентів. Більше того, його мовлення - це його духовний, інтелектуальний портрет, а також барометр патріотизму і рівня національної самосвідомості. Принциповий тгідді» до культури письма і висловлювання всіх викладачів вищих навчальних закладів забезпечжн,

зростання культури фахового мовлення і культури спілкування, піднесе престиж рідної мови та буде утверджувати її державний статус.

Ще раз підкреслимо, що національно-мовне й патріотичне виховання - це нероздільний процес, який повинен зачіпати всі предмети, що викладаються у вищих медичних навчальних закладах. Викладачам дисциплін медико-біологічного чи клінічного спрямування варто звертати увагу студентів на розвиток українських науково-медичних напрямів і шкіл, особистий внесок українських учених у розвиток медицини. Зокрема, згадувати таких видатних особистостей, як М. Амосов, О. Богомолець, М. Стражеско та ін. При цьому акцент робити на тому, що медики - це еліта суспільства, яка завжди брала активну участь у громадському, політичному й культурному житті країни. Крім того, з-поміж лікарів є багато тих, хто поєднував свій фах з літературою, пропагуючи тим самим українську культуру, історію, медицину, як-от: М. Ткач, П. Бейлін, В. Коротич, М. Булгаков, Ю. Щербак, Остап Вишня тощо.

Неабияке значення має і знання історії свого вишу, видатних особистостей, що навчалися в ньому. Для прикладу, студентам БДМУ буде цікаво дізнатися, що з-поміж його випускників є чимало відомих митців, державних і громадських діячів, як-от: В.Г.Бідний - заступник міністра охорони здоров'я України; Ю.П. Спіженко - Міністр охорони здоров'я України (1989-1994 рр.), академік НАМН України, президент фармацевтичної асоціації України; Г.В. Гайко - директор Українського інституту екології та гігієни імені Л.І. Медведя, член-кореспондент НАМН України; Д.І. Заболотний - директор Інституту отоларингології імені О.С. Коломійченка НАМН України, член-кореспондент НАМН України; Ю.Л. Волянський - директор Харківського НДІ мікробіології та імунології; В.В. Поканевич - генеральний директор Української асоціації народної медицини; М.Г. Проданчук - директор інституту екогігієни і токсикології імені Л.І. Медведя; Д.Д. Зербіно - директор Інституту клінічної патології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького; Н.В. Ельштейн - д. м. н., професор, заслужений лікар Естонії; професор Г.І. Ходоровський - депутат Верховної Ради України (1992-1999 рр.), Надзвичайний і Повноважний посол України в Індії; Володимир Івасюк - композитор, поет, музикант і виконавець естрадних та народних пісень; Михайло Ткач - поет-пісняр, народний артист України, громадський діяч; Йосип Ельгісер - лауреат Золотої медалі ЮНЕСКО і звання "Золоте ім'я світової культури", хірург, піаніст, композитор тощо.

Отже, національно-патріотичне виховання у вищому навчальному медичному закладі - важливий компонент у процесі формування майбутнього лікаря. Наповнення національним змістом усіх навчальних дисциплін, а не лише українознавчих і суспільно-гуманітарних, а також висока мовленнєва культура - першорядне завдання та обов'язок кожного викладача. Тільки поєднавши навчання й виховання на мовному ґрунті, можна досягти мети - підготувати висококваліфікованого й високоморального, національно свідомого й громадсько-активного фахівця-медика, який водночас буде справжнім патріотом Української держави.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н. Державна мова у контексті мовної освіти / Н. Бондаренко // Дивослово. - 1996. - № 4. - С. 30-33.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал (Розділи з книжки) / Г. Ващенко // Дивослово. - 1996. - № 4. - С. 55-58.
3. Ермоленко С. Національна свідомість і виховання української мовної особистості / С. Ермоленко // Урок української. - 2001. - № 11-12. - С. 9-11.
4. Мартинюк І. Національне виховання як основа розвитку активної особистості / І. Мартинюк // Урок української. - 2001. - № 7. - С. 29-33.
5. Марчук М.Г. Ціннісні потенції знання / М.Г. Марчук. - Чернівці: Рута, 2001. - 319 с.
6. Мацько Л. Матимемо те, що зробимо: до питання формування мовної культури / Л. Мацько // Дивослово. - 2001. - № 9. - С. 2-3.
7. Навчук Г.В. До питання мовної підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів / Г.В. Навчук, Л.Б. Шутак, І.О.Собко // Українська освіта у світовому часопросторі / Матеріали III Міжнародного конгресу. - Київ, 2009. - С. 387-389.
8. Потебня О. Естетика і поетика слова / О. Потебня. - К., 1985. - С. 171-172.
9. Романчук О. Знаки української агресії / О. Романчук // Урок української. - 2004. - № 11-12.

Summary. The article deals with what is now the urgent task for the government in terms of formation of powerful national, patriotic, and creatively active elite which reveals its social position. Most of the universities, including medical, work on the preparation specialists in general and professionals-patriots too. Therefore the subjects of Ukraine studies series play an important role in this aspect which constitute the core of national patriotic education. In addition, this process should affect all subjects taught in universities.

Keywords: national-patriotic education, values, national consciousness, self-identity, social activity, the elite of the nation.